

Н.Е Иванов аатынан Бөтүн орто оскуолатын музыка учуутала Вилена Дмитриевна Мартынова

Алын кылаас оџолоругар аналлаах аһаџас уруок былаана

Темата: «Айар куттаах эһээм Иван Никитич Корякин – Уйбаан Бөтүүнүскэй хоһоонноро ырыа буолан ылланаллар»

Сыала-соруга:

-Уйбаан Бөтүүнүскэй хоһоонноругар ырыалары оџолорго үөрэтии;

-Инники кэлэр көлүөнэџэ тиэрдии;

-Сборник онгорорго үлэлэһии;

-Кини аатын үйэлэргэ үйэтитэргэ үлэлэһии.

Уруок: Саһа теманы үөрэтии

Уруок көрүнгэ: Комбинированнай

Туттар тэрил: Компьютер, проектор, аудио материалар, ырыа тыллаах текстар, цветной харандаастар, акварель краска, киистэ, боростуой харандаас, ластик.

Уруок бириэмэтэ: 45 мин.

Саџаланыыта:

Учуутал:

-Үтүө күнүнэн оболоор!

- Бүгүн биһиэхэ ураты уруок буолуоџа. Чэйин эрэ оболоор, миэхэ эппиэттээн эрэ.

-Биһиги Бөтүнмүтүгэр ким диэн суруйааччылаахпытый? (Уйбаан Бөтүүнүскэй) олус үчүгэй.

-Кини суруйбут кэпсээннэрин билэбит дуо

-Уйбаан Бөтүүнүскэй Бөтүн нэһилиэгин киэн туттар суруйааччыта кини олус элбэх оџолорго аналлаах кинигэлэрдээх. Холобура манныктар «Кырымах»,

«Сандал уонна Пампуусик», «Сандал омук сиригэр», «Ньяалбаан кулгаах», «Дьикти түгэн», «Тууйас туһалаабыта», «Хаар күрүөбэ», «Туллук хараба»
(*слайдаба көстөр*)

- Онтон ырыа буолбут хоһоонноро: «Обололорбор», «Чомпобо», «Аммам, устан суһумнаа», «Ньургунун», «Күөрэгэй», «Тапталлаах Бөтүнүм», «Алаас хотуна», «Үлэбэ ынырыы», «Өйдүүбүн, ийэкээм өйдүүбүн!», «Төрөөбүт Бөтүнүм» уо.д.а.. (*слайдаба көстөр*)

-Чэ эрэ оҕолоор бары таайдыгыт буолуо ди биһиги бүгүнгү уруокпут темата туох ким туһунан эбитий?

-Биллэн туран Иван Никитич Корякин – Уйбаан Бөтүүнүскэй хоһоонноругар ырыаларын истии уонна үөрэтии.

– Обололор, онтон музыка диэн тугуй? музыканы тутан ылабыт дуо? –
Музыканы көрөбүт дуо?

- Самай сөп маладьыастар. Музыканы киһи кулгаабынан истэр, сурэбинэн уонна дууһатынан өйдүүр, ылынар.

- Онтон музыканы айар дьоннор кимнээх диэн ааттаналларый? (композитордар)

- Хоһоону суруйар киһини ким диэн ааттыыбытый? (поэт).

- Хоһоон уонна ырыа туох сибээстээхтэрий?

(хобоон ис хобоонугар сеп тубэбиннэрэн мелодия айан табаараллар. Ол аата ырыа дэнэр.) хобоонно мелодия айар киһини ким диэн ааттанарый?
(мелодист)

-Ол эбэтэр Уйбаан Бөтүүнүскэй ким эбитий? Кини поэт уонна композитор эбит. Маладьыастар!

-Билигин биһиги истиэхпит кини хоһоонноругар ырыалары истиэхпит.
(*ырыалар бараллар*)

Слайдаба көстөр Аммам, устан суһумнаа (*ырыаны ырытыы*)

Кыһар уоттаах сардаанабын

Күнү көрсө көөчүктээ

Үйэлэргэ кэрэ сааскын

Умнубакка бэлэхтээ

хос ырыа

Алмаас өнгүн дьиримнэтэ

Аммам. устан суһумнаа

Үрэхтэргин түмэ тардан

Үөрүү дьолун эн түстээ

-Чэ, эрэ оҕолоор ким миэхэ этэрий бу ырыа туохха аннан суруллубутуй?

-Саамай сөп бигиги саамай кэрэ айылбалаах Аммабыт, Амма эбэбит туһунан айыллыбыт ырыа.

-Чэ, эрэ ырытыаххайын. *Кыыһар уоттаах сардаанабын* ол аата тугуй? Ол эбэтэр маннайгы строката Сардаана сибэкки туһунан суруллубут. Сардаана сибэккени бигиги мээнэ көрбөспүт ди. Кини ханна үүнэрий. кини Амма эбэ кытылыгар үүнэр.

- *Күнү көрсө көөчүктээ.* Дьэ бу аата тугу эппитий? Олус үчүгэй күн сандаара күлүмүрдүү тыкпытын туһунан. Салбыы барабыт.

-*Үйэлэргэ кэрэ сааскын.* Ол аата хайдагый бу? Үйэ диэн тугуй? Үйэ диэн олох. Хас да үйэ баар ди. Ол курдук үйэ саас тухары диэн этиллибит.

-*Умнубакка бэлэхтээ.* Ол аата? Үйэлэргэ кэрэ сааскын умнубакка бэлэхтээ. Үйэ саас тухары куруутун маннык кэрэ бэйэн сүппэккэ, симэлийбэккэ, уостубакка уста тур диэн эппит.

-Аны хос ырыатыгар киирэбит.

-*Алмаас өгүн дыримнэтэ.* Бу аата хайдах. Саамай сөп. Аммабыт дьэнкир ыраас уута күн быыһынан көрдөххө алмаас таас курдук күлүмүрдүүр ди көрбүккүт дуо? Өйдөөн көрөөрүн эрэ. Ону эппит эбит.

-Салбыы барабыт. *Аммам, устан суһумнаа.* Амма эбэбит барахсан уста тур диэн этиллибит.

-*Үрэхтэргин түмэ тардан.* Дьэ бу тугу эппитий? Үрэх диэн билэбит дуо оҕолор. Саамай сөп үрэх диэн күөл курдук. Үрэбин өрүһү кытта ситимнээх. Кини эмиз дьэнкир ыраас уулаах. Өрүс быстыбыт уулаара үрэх диэн буолар. Ону эппит эбит.

- *Үөрүү дьолун эн түстээ.* Дьэ бу маны хайдах өйдүүгүтүй? Олус үчүгэй дьынно -сэргэбэ элбэх үөрүүтэ бэлэхтээ диэбит эбит. Наһаа үчүгэй ырыа ди оҕолор. Билигин мин эһиэхэ ырыа тыла түнгэтиэм ону бары тэннэ аабабыт. Салбыытын мин эһиэхэ ыллаан иһитиннэриэм.

(ырыа тыаһыыр кылгастык ыллыбын, оҕолор тылларын көрөллөр 3мин)

- Хайдах ылланар ырыа эбитий? *(Музыка характерын ырытыы)*

Бу ырыа мелодиятын Афанасий Кузьмин диэн Амма биллэр мелодийа айбыт эбит.

- Дьэ эрэ билигин сэргэхсийэ таарыйа кыратык сынньаныабын. Бары туруофун.

– Күнгэ илиибитин уунабыт, сардааналары таарыйабыт, мээчиктиибит, бырабабыт, хабабыт . *(Физкультминутка)*

Учуутал – Билиги ханник ырыаны кытта билистибитий? – Аммам, устан суһумнаа! Саамай сөп.

ПРАКТИЧЕСКАЙ УЛЭ

-Билигин салбыы оҕолор, уруһуйдуур түһүмэххэ киирэбит. Билигин эһиги хамаандаҕа арахсабыт уонна художниктар буолабыт. Хамаанданан Аммам, устан суһумнаа диэн ырыа тематыгар уруһуй уруһуйдуубут уонна хамаанданан тахсан доскаҕа үлэбитин көмүскүүбүт. Ким ырыа ис хоһоонун хайдах өйдөөбүтүнэн.

(Хамаандаҕа арахсаллар, уруһуйдуулар, көмүскүүлэр)

Учуутал -Оҕолор олус үчүгэйдик уруһуйдаатыгыт. Маладьыастар ырыа ис хоһоонун сөпкө арийбыккыт.

Учуутал – Дьэ эрэ оҕолор, бүгүммү уруокка тугу биллибитий? Музыканы хайдах ылынабытый? *(ис хоһоонунан характердаан ылынабыт)*

Учуутал - Музыка характерын харахпытынан уруһуйдаан көрүөхпүтүн сөп эбит дуо?

-Ол аата Иван Никитич Корякин хоһооно айылҕаҕа сыһыаннаах Амма кэрэ көстүүтүн ойуулуур , көрдөрөр эбит диэни биллибит.

- Бүгүммү уруокка төһө үчүгэйдик үлэлээтибит диэн сананныгыт?

Бэйэбитигэр хас сыананы туруоруоххут этэй? Олус үчүгэй маладьыастар.

-Мин эһиэхэ дьыэҕэ үлэ биэрэбин. Аммам устан суһумнаа ырыаны үөрэтэбит.

Түмүк.

- Манан Иван Никитич Корякин Уйбаан Бөтүүнүскэйгэ аналлаах урукпутун түмүктүүбүт. Аныгыскы уруокка көрсүөххэ диэри.

- Музыка уонна уруһуй искусствотын сибээстээхтэрин, кэрэни кэпсиир дьобурдара куустээбин оҕо инэри;

- Оҕо ис айар, онорон керер, музыканы истэр дьобурун сайыннарыы, уһугуннарыы.

- Тас эйгэбэ, айылҕаҕа ытыктабыллаах сыһыаны иитии.

Мин тапталлаах эһээм Иван Никитич Корякин РФ, СССР Суруналыһын сойууһун чилиэнэ, Норуоттар икки ардыларынааҕы суруйааччылар сойуустарын түмсүүтүн уонна Саха Өрөспүүбүлүкэтин Суруйааччыларын сойууһун чилиэнэ, СӨ бочуоттаах бэтэрээнэ, СӨ «Ытык аҕа» бэлиэ хаһаайына «Гражданская килбиэн» кавалера, Амма улууһун, Бөтүн нэһилиэгин бочуоттаах олохтооҕо Василий Васильевич Никифоров – Күлүмнүүр анал бэлиэ хаһаайына у.д.а.. Бөтүн нэһилиэгин киэн туттар суруйааччыта кини олус элбэх оҕолорго аналлаах кинигэлэрдээх «Кырымах», «Сандал уонна Пампуусик», «Сандал омук сиригэр», «Ньяалбаан кулгаах», «Дьикти түгэн», «Тууйас туһалаабыта», «Хаар күрүүбэ», «Туллук хараҕа».

Ырыа буолбут хоһоонноро: «Оҕолорбор», «Чомпоҕо», «Аммам, устан сунумнаа», «Ньургуһун», «Күөрэгэй», «Тапталлаах Бөтүнүм», «Алаас хотуна», «Үлэбэ ынырыы», «Өйдүүбүн, ийэкээм өйдүүбүн!», «Төрөөбүт Бөтүнүм» у.д.а..